

ระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*

สุวิมล ทาริวงศ์¹ จิตศิริ ก้อนคง² อรรถพล รอดแก้ว³

(วันที่รับบทความ: 16 กันยายน 2565; วันที่แก้ไขบทความ: 18 ตุลาคม 2565; วันที่ตอบรับบทความ: 27 ตุลาคม 2565)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้รูปแบบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ร่วมกับการสนทนากลุ่มและการสังเกตจากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มบุคคลทั่วไป จำนวน 39 คน ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ระบบและกลไกการบริหารจัดการโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล เป็นระบบการบริหารที่ดำเนินการร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่าย ซึ่งมีการดำเนินงานใน 2 ขั้นตอนสำคัญ คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นขั้นตอนการเตรียมการจัดตั้งโครงการ โดยเป็นการศึกษาบริบทพื้นที่เพื่อหาเป้าหมายและกลุ่มคนทำงาน ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้งโครงการ จัดหาภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่รวมถึงสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และการได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขั้นตอนที่ 2 เป็นขั้นตอนการดำเนินงานหลังจากมีการจัดตั้งโครงการขึ้น มีการวางแผนการดำเนินงาน วิเคราะห์ วิพากษ์หลักสูตรการเรียนการสอนผู้สูงอายุร่วมกันระหว่างภาคีเครือข่าย เพื่อกำหนดรูปแบบการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ได้แก่ การกำหนดชื่อโรงเรียน การกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนมีกรอบคลุมกรอบการเรียนการสอนใน 6 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย การพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านสติปัญญา การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ภูมิปัญญาและพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี รวมถึงการสรุปงานและประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำสิ่งที่ได้รับมาปรับปรุง แก้ไข และนำไปใช้กับนักเรียนในรุ่นต่อไป

กลไกที่สำคัญของการดำเนินงานที่ถือเป็นปัจจัยของความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วม ในรูปแบบการเชื่อมประสานการสร้างข้อตกลงและบูรณาการร่วมกัน ระหว่างภาคีเครือข่ายทั้งองค์กรภายในและภายนอกพื้นที่ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิดในการกำหนดปัญหาร่วมกัน การวางแผน การตัดสินใจ ร่วมทำในการบริหารจัดการ ปฏิบัติตามแผนการดำเนินงาน และร่วมติดตามประเมินผล สะท้อนผลการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนา รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการร่วมกัน จึงทำให้ทุกภาคส่วนที่เข้ามาดำเนินการรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของโครงการร่วมกัน ส่งผลให้การดำเนินงานของโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพลประสบความสำเร็จ และบรรลุตามเป้าหมายภายใต้การดำเนินงานที่ตกลงความร่วมมือ การมีจิตอาสาและการเสียสละร่วมกัน

คำสำคัญ: ระบบ, กลไก, ผู้สูงอายุ, โรงเรียนผู้สูงอายุ, การดำเนินงานโครงการ

* บทความวิจัยคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม

¹ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม, E-mail: suwimol.t@psru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม, E-mail: Atthaphol_Rn@psru.ac.th

System and Mechanism for Implementation of A Center for Promotion and Development of Quality of Life for Elderly people (Senior School) in Plai Chumphon Subdistrict

Municipality, Muang District, Phitsanulok Province*

Suwimol Thariwong¹ Chitsirin Konkong² Atthaphol Rodkaew³

(Received: September 16, 2022; Revised: October 18, 2022; Accepted: October 27, 2022)

Abstract

This research aimed to study system and mechanism for implementation of a Center for Promotion and Development of Quality of Life for Elderly people (senior school) in Plai Chumphon subdistrict municipality, Muang district, Phitsanulok province. This study's qualitative data collection methods were interviews with group discussions and observations from knowledge groups, practitioners and stakeholders of 39 people, using content-oriented data analysis.

The results showed the management system operated jointly between strong network partners. The results showed the management system operated jointly between strong network partners. There were two important steps: Step one is the preparation stage for establishing the project. They studied the area context to find target groups and working people. Study the laws related to the elderly to use as a guideline for setting up the project. They provided network partners for internal and external agencies, including local educational institutions. They obtained a budget to support operations from the local government. Step two was the implementation step after the project had been established. There was a plan for implementing, analyzing and critiquing the curriculum for aching the elderly together among the network partners. The operated model of the school for the elderly included determined the school's name. The curriculum designation covered the teaching framework in six areas: physical health development, mental development, social development, intellectual development, economic wisdom/career development, and environmental and technological development. It included summarizing the work and evaluating activities to bring what has been improved, corrected, and applied to the next generation of students.

The important mechanism of action considered a success factor was participation in forming welding form agreements and integration between internal and external network partners. Educational institutions in the area allowed people to participate in every step, from collaborative thinking in defining common problems, planning, decision-making, and co-operating in management. Follow the action plan and participate in the follow-up evaluation regarding the results of operations as a guideline for improvement and development, including benefits from joint projects. Therefore, all sectors that come into operation feel they are joint project owners. As a result, the operation center for promoting and developing the quality of life for the elderly has successfully achieved its goals under the memorandum of cooperation, volunteering and sacrifice.

Keywords: System, Mechanism, Elderly people, Senior school, Implementation

* Research Article from Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

¹ Instructor, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, E-mail: suwimol.t@psru.ac.th

² Assistant Professor, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

³ Assistant Professor, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, E-mail: Atthaphol_Rn@psru.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

ประเทศไทยก้าวสู่สถานการณ์สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ในปี พ.ศ. 2548 และคาดการณ์ว่า จะมีประชากรผู้สูงอายุ 80 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าตัวในปี พ.ศ. 2583 การมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น ในทุกปีนั้นหมายถึงความต้องการการดูแลในระยะยาวที่จะเพิ่มมากขึ้นด้วย จึงต้องมีการพัฒนาหรือเสริม ศักยภาพให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม จิตวิญญาณ การมีความร่วมมือ และ ความมั่นคง โดยเปลี่ยนภาระให้เป็นพลังด้วยวิธีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ภายใต้ความเชื่อที่ว่ามนุษย์มีการ แสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาโดยการพัฒนาผู้สูงอายุให้เป็นผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ สามารถดำเนินการได้หลายวิธีการ หนึ่งในนั้นคือ โรงเรียนผู้สูงอายุ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้าง เสริมสุขภาพ, 2561)

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยต้องการให้ผู้สูงอายุมี ความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต การพัฒนาทักษะ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเกิดจากแนวคิดที่ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและพลังของผู้สูงอายุโดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการ เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย การ เกิดขึ้นของโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นยังสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พุทธศักราช 2545-2564) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พุทธศักราช 2546 รวมถึงข้อเสนอเชิงนโยบายในเวทีการประชุมสมัชชาผู้สูงอายุ ระดับชาติ ปีพ.ศ. 2553 และ 2556 และแผนระดับชาติหลายฉบับที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเรียนรู้ตลอด ชีวิต การพัฒนาศักยภาพของบุคคลอย่างต่อเนื่องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการเข้าถึงข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2559) การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ จึงเป็นการจัดขึ้นเพื่อเพิ่ม โอกาสการเรียนรู้ทักษะ ความรู้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการดูแลสุขภาพและได้กระตุ้นให้ระดับ ท้องถิ่นรวมตัวจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุมากขึ้น ประกอบกับในปี พ.ศ. 2559 รัฐบาลได้สนับสนุนให้เกิด วิทยาลัยผู้สูงอายุทั่วประเทศ โดยมีกรมกิจการผู้สูงอายุเป็นผู้ดูแลในด้านงานวิชาการและสำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้การสนับสนุน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2560)

จากนโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้มีโรงเรียนผู้สูงอายุทั่วประเทศนั้น ทำให้จังหวัดพิษณุโลก ได้มีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นจำนวนทั้งหมด 17 แห่ง ซึ่งในแต่ละแห่งมีการบริหารจัดการที่แตกต่าง กัน ดังเช่น โครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลาย ขุมพล ที่มีการดำเนินโครงการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายสำคัญ ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในด้านความรู้ การคุ้มครอง การส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุ ในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการศึกษา การศาสนา การสาธารณสุข การรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพหรือการฝึกอาชีพที่เหมาะสม ตลอดจนการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วม

ในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในพื้นที่ โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ในการร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้สูงอายุ การวางแผนกิจกรรม การดำเนินงาน การวิเคราะห์และประเมินผล จนสามารถทำให้เกิดผลการดำเนินงานที่โดดเด่นจนได้รับรางวัลโรงเรียนผู้สูงอายุดีเด่นประจำจังหวัดพิษณุโลก ทำให้ได้รับการยอมรับในระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยมีหน่วยงานจากหลากหลายสถานที่เข้ามาศึกษาดูงานในช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 ในฐานะขององค์กรที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการร่วมกับภาคีเครือข่ายที่ดี

จากความสำเร็จในการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลพลาชุมพม่วมกับภาคีเครือข่ายนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระบบและกลไกการดำเนินงานของศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลาชุมพม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อถอดชุดความรู้ของระบบและกลไกความสำเร็จของการดำเนินงาน ซึ่งจะสามารถนำไปเป็นต้นแบบหรือปรับใช้ในการพัฒนาระบบและกลไกการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการผู้สูงอายุโดยความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคีเครือข่ายสำหรับหน่วยงาน องค์กร และโรงเรียนผู้สูงอายุแห่งอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

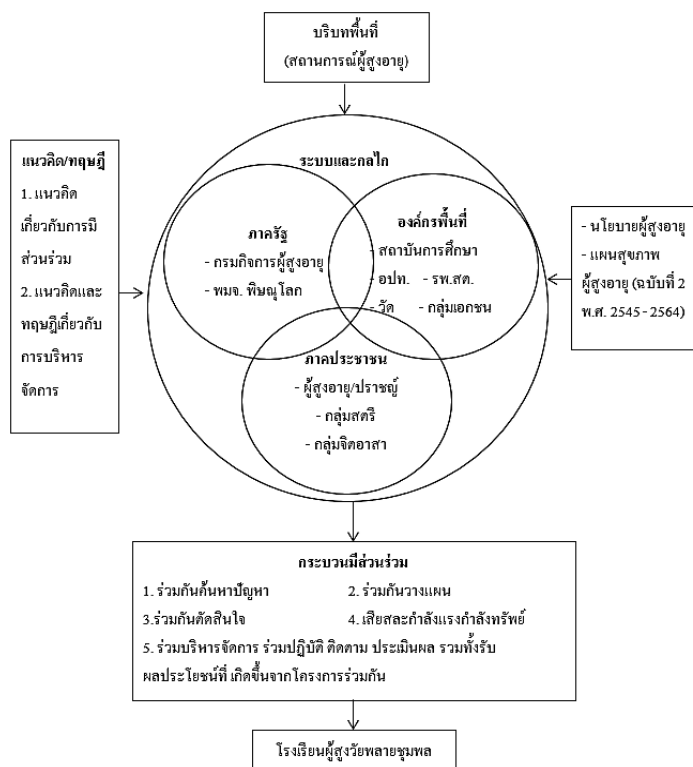
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาระบบและกลไกการดำเนินงาน โครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลาชุมพม อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนผู้สูงอายุเป็นการจัดการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและพลังของผู้สูงอายุโดยการสร้างพื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และภาคีเครือข่าย ซึ่ง Peterson (1979) อธิบายว่า การเรียนตลอดชีวิต เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลตลอดช่วงชีวิตของผู้นั้น อันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสติปัญญา และสังคม การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงไม่ได้ครอบคลุมเฉพาะการศึกษาของผู้ใหญ่ แต่เป็นการศึกษาสำหรับทุก ๆ ช่วงชีวิตตั้งแต่แรกเกิดไปจนถึงสูงอายุ หรือตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และสอดคล้องกับ Cropley and Dave (1978) คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการศึกษาที่มีการผสมผสานกันสองมิติคือ 1) มิติแนวตั้ง เป็นมิติที่มองว่าบุคคลควรได้รับการศึกษาทุกช่วงเวลาตลอดชีวิตของเขา การเรียนรู้จากภายนอกโรงเรียนจึงมีความสำคัญแก่บุคคลมาก และควรจะใช้วิธีการที่หลากหลาย ส่วนมิติที่ 2 มิติแนวนอน เป็นมิติที่มองว่าการศึกษากับชีวิตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันดังนั้น การเรียนรู้ควรจะประสานกันหลาย ๆ ส่วน ทั้งในโรงเรียนและแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ซึ่งแหล่งการเรียนรู้ควรจะเป็นลักษณะเครือข่ายที่ผสมผสานรูปแบบ เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่อยู่ในชุมชน และควรมีความสัมพันธ์กับชีวิตจริง โดยผู้วิจัยทำการศึกษาตามแนวคิด หลักการ ทฤษฎีในการดำเนินการ

วิจัย กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้บุคคลเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิดตัดสินใจแก้ไขปัญหาด้วยตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงของบุคคล แก้ไขปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (ยุพาพร รูปงาม, 2545) ผ่านบริบทของพื้นที่ตามสถานการณ์ผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างเป็นลำดับของประเทศ ด้วยระบบและกลไกการดำเนินงาน โครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้เป็นไปตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พุทธศักราช 2545 - 2564) เพื่อเข้าสู่แผนปฏิบัติการด้านผู้สูงอายุ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2580) ตามวิสัยทัศน์ “ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตดี มีหลักประกันมั่นคง เป็นพลังพัฒนาสังคม” ตามแนวคิดและทฤษฎีการบริหารจัดการระหว่างภาครัฐด้านนโยบายและแผนสุขภาพ ภาคองค์กรผ่านเครือข่ายมหาวิทยาลัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล วัด และเอกชน และภาคประชาชนประชาชน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี และกลุ่มจิตอาสา จากความร่วมมือของทุกภาคส่วนผ่านกระบวนการทำงานด้วยศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลพลายชุมพลจัดตั้งขึ้นในปี 2560 ที่ประสบความสำเร็จในปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในด้านความรู้ การคุ้มครอง การส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุในด้านการศึกษา การศาสนา การสาธารณสุข การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การประกอบอาชีพ ตลอดจนการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ตามกรอบแนวคิดในรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ปีที่ 18 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม 2566

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ที่เป็นการอธิบายถึงความสำเร็จของการดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลพลายชุมพลร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยแบ่งเป็นศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interviews) ร่วมกับการสนทนากลุ่ม (Focus group) และการสังเกต (Observation) โดยการพิจารณาให้เขตเทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นพื้นที่วิจัยนั้นเนื่องมาจากเป็นที่ตั้งของโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล ที่มีผลการดำเนินงานที่ดีได้รับรางวัลเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุดีเด่นประจำจังหวัดพิษณุโลก ปี พ.ศ. 2561 เป็นสถานที่ศึกษาดูงานของหน่วยงานระดับต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 จนถึงปัจจุบัน

เครื่องมือวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้มีตัวผู้วิจัยซึ่งอยู่ในพื้นที่วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บข้อมูลในประเด็นเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ การจัดการหลักสูตร การดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เพื่อถอดเป็นระบบและกลไกการดำเนินงาน จากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interviews form) ร่วมกับแบบสนทนากลุ่ม (Focus group form) โดยผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Key Informant) ประกอบไปด้วย ประธานโครงการ อาจารย์และนักวิชาการ จำนวน 7 คน ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติที่เป็นผู้มีความรู้ด้านผู้สูงอายุและการบริหารจัดการโครงการ 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) ประกอบไปด้วย ผู้นำระดับท้องถิ่น ผู้นำระดับท้องที่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ผู้อำนวยการกองสวัสดิการ ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาส ผู้นำกลุ่มสตรี ผู้นำกลุ่มจิตอาสา ผู้นำนักเรียนผู้สูงอายุ ตัวแทนภาคีเครือข่าย จำนวน 15 คน ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ และ 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (General Informant) ประกอบไปด้วย ตัวแทนนักเรียนผู้สูงอายุ ตัวแทนนักศึกษา ตัวแทนภาคีเครือข่าย ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 17 คน ซึ่งพิจารณาจากคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องและร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดอยู่ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาไทยและยินยอมให้ข้อมูลตลอดการวิจัย

ผู้วิจัยมีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้อาจจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มโดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากแหล่งเวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้องตรงประเด็น (Validity) หรือเป็น “ความไว้วางใจได้” (Dependability) และมีความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสรุปผล (Guba, 1989; อ้างใน ทรงคุณ จันทกร, 2549) ในประเด็นของการดำเนินโครงการ การทำกิจกรรม การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเพื่อช่วยลด

ความผิดพลาดในการตีความและยืนยันว่าข้อมูลที่ได้มานั้นถูกต้องและสอดคล้องกันมากที่สุด (Denzin 2006; อ้างใน อภิลักษณ์ ธรรมวิมุตติ และพิทักษ์ ศิริวงศ์, 2560) โดยการวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่อสรุปออกมาเป็นระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาระบบและกลไกการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล พบว่าการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดจากแนวคิดที่เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุให้ทำประโยชน์เพื่อสังคมและลดภาระลูกหลาน เนื่องจากตำบลพลายชุมพลมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2560 คิดเป็นร้อยละ 16 ของประชากรทั้งหมดและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ผู้บริหารท้องถิ่นจึงมีการวางแผนรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรผู้สูงอายุในพื้นที่ มีการวิเคราะห์ถึงปัจจัยความพร้อมของหน่วยงาน นโยบายของผู้นำองค์กร ผู้นำชุมชน ข้อกฎหมาย และความต้องการของผู้สูงอายุร่วมกัน ซึ่งทุกฝ่ายมีความต้องการพัฒนาในพื้นที่ด้านการคุ้มครองดูแลผู้สูงอายุที่ตรงกัน ดังบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล

“...เกิดจากแนวคิดที่เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุในครอบครัวหลายครอบครัวที่ต้องแบกรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุเกิดปัญหา รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพทำให้บางครอบครัวต้องปล่อยให้ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านตามลำพัง ขาดคนดูแล และผู้สูงอายุอาจมีความรู้สึกละทิ้งชีวิตของตนไร้ความหมาย ทำให้สถานการณ์ของผู้สูงอายุน่าวิตก จึงได้มีการเตรียมความพร้อมให้กับผู้สูงอายุ...”

วัฒนา (นามสมมุติ, 2562)

การจัดรูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาชีวิตผู้สูงอายุในระยะเริ่มแรกตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2558 เป็นมุ่งเน้นการให้ความรู้กับผู้สูงอายุติดสังคมผ่านกิจกรรมของ “ชมรมผู้สูงอายุพลายชุมพล” ที่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลเป็นแกนนำในการให้ความรู้เรื่องสุขภาพเกี่ยวกับโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เดือนละ 1 ครั้ง จากนั้นในปี พ.ศ. 2559 ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นโดยนายกเทศมนตรีตำบลพลายชุมพลในขณะนั้นต้องการให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ครอบคลุมมากขึ้นทั้งในด้านการคุ้มครอง การส่งเสริม การศึกษา การศาสนา การสาธารณสุข การสังคมและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพตลอดจนการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ จึงได้มีการจัดกิจกรรมทางสังคมร่วมกับผู้สูงอายุในพื้นที่ผ่านกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ อาทิ วันสงกรานต์ วันปีใหม่ ซึ่งได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดีจากหน่วยงานและผู้นำในพื้นที่ จึงทำให้เกิดการ

ประชาคมเพื่อจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลพลาชุมพลในเวลาต่อมาโดยมีการมอบหมายให้ กองสวัสดิการสังคมเป็นหน่วยเชื่อมประสานในการดำเนินการศึกษาการจัดตั้ง การสืบค้นข้อมูลในการ พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ นโยบายของกรมกิจการผู้สูงอายุ การหาภาคีเครือข่าย และการดำเนินการ โครงการโดยมีเทศบาลตำบลพลาชุมพลเป็นหน่วยงานหลักในพื้นที่

ผลการดำเนินการของกองสวัสดิการทำให้สามารถจัดหาภาคีเครือข่ายในการดำเนินการทั้งที่เป็น หน่วยงานภาควิชาการ ได้แก่ สถาบันการศึกษาทั้งในและนอกพื้นที่ตำบลพลาชุมพล อาทิ มหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพิษณุโลกภาค มหาวิทยาลัยนเรศวร วพบ. พุทธชินราช กศน.ตำบลพลาชุมพล หน่วยงานสนับสนุน ได้แก่ ผู้นำท้องที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ประจำตำบล กลุ่มจิตอาสา วัด โรงเรียนบ้านพลาชุมพล ภาคธุรกิจเอกชน และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ที่เข้า มามีส่วนร่วมในการดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการที่ปรึกษา กรรมการดำเนินการ ภายใต้การ จัดทำบันทึกข้อตกลง (Memorandum of Understanding; MOU) รวมถึงการบูรณาการเป้าหมาย ตัวชี้วัด ร่วมกันผ่านระบบระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการจัดการร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานพันธ กิจหลัก และหน่วยสนับสนุน ในด้านของความรู้เชิงวิชาการ การวิจัย การบริการวิชาการ ที่มีการนำเอา นวัตกรรม องค์ความรู้ เทคโนโลยี การใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงาน และระบบการประเมินผล การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีการประเมินแบบย้อนกลับระหว่างผู้สอนและผู้เรียนโดยมีเทศบาล ตำบลพลาชุมพลเป็นหน่วยงานที่มีพันธกิจหลักและมีกองสวัสดิการเป็นหน่วยเชื่อมประสาน ดังบท สัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล

“...หน่วยงานท้องถิ่นทำเองคงไม่สำเร็จ เราจะต้องหาเครือข่ายร่วม ขึ้นแรกต้องมองภายใน หน่วยงานของเราก่อนว่าใครพอจะทำได้ เช่น กองสวัสดิการสังคม กองคลัง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วัด แล้วมองไปที่หน่วยงานภายนอกว่าจะมีใครมาสนับสนุนเราได้บ้างที่ได้มาก็เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏ พิบูลสงคราม บริษัทเอกชน ...”

เอมอร (นามสมมติ, 2562)

ซึ่งสามารถทำให้เกิดโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลพลาชุมพลภายใต้ชื่อ “โครงการศูนย์ ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลาชุมพล” และมีหลักสูตร “ชะลอชรา พัฒนาชีวิต” สำหรับใช้ในการเรียนการสอนที่ครอบคลุมใน 6 มิติ ตามแนวคิดและความ ต้องการของผู้สูงอายุ คือ 1) การพัฒนาด้านสุขภาพร่างกาย 2) การพัฒนาด้านจิตใจ 3) การพัฒนาด้านสังคม 4) การพัฒนาด้านสติปัญญา 5) การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ภูมิปัญญา และอาชีพ 6) การพัฒนาด้าน สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี รวมถึงทำให้เกิดเครือข่ายเชิงพื้นที่ระหว่างสถาบันการศึกษา หน่วยงานท้องถิ่น

ท้องถิ่น สถาบันศาสนา ภาคประชาชน ทั้งในและนอกพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนความรู้วิชาการ การวิจัย ทรัพยากร และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ระบบการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพลและภาคีเครือข่ายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการดำเนินการใน 5 ด้าน ได้แก่

1) **การกำหนดปัญหาร่วมกัน** โดยเทศบาลตำบลพลายชุมพลได้ตระหนักถึงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุและมีแนวคิดในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเป็นแผนรองรับสังคมผู้สูงอายุที่จะเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งกระบวนการแรกต้องมีการวิเคราะห์ถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุที่จำเป็นและครอบคลุมในทุกมิติ โดยมีการประสานไปยังหน่วยงานภายในองค์กร ได้แก่ กองสวัสดิการสังคม กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองการศึกษา ร่วมกับการเชื่อมประสานไปยังภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เพื่อร่วมประชุมวิเคราะห์สถานการณ์ของผู้สูงอายุ การวางแผนกำหนดแนวทางในการจัดทำหลักสูตร เพื่อช่วยป้องกัน แก้ไขปัญหา ส่งเสริม และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ร่วมกัน

2) **การร่วมกันวางแผน** การมีส่วนร่วมในการวางแผนของโรงเรียนผู้สูงอายุมีรูปแบบเป็นการทำงานร่วมกันในขั้นตอนเริ่มต้นของการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการบริหารงานได้สำเร็จตามแผนงานที่ตั้งเป้าหมายไว้และไม่เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกันภายในภาคีเครือข่าย และสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มตั้งแต่การวางแผนร่วมกันในการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละปี ซึ่งหน่วยงานและภาคีเครือข่ายจะมีการเสนอหัวข้อวิชาการเรียนการสอนตามศักยภาพและทรัพยากรของตนเอง นอกจากนี้ยังมีการเสนอแนะจากผู้เรียนที่เป็นผู้สูงอายุ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการทั้งผู้สอนและผู้เรียน เกิดประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง

3) **การร่วมกันตัดสินใจ** ในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุพลายชุมพลได้จัดให้มีการประชุมเพื่อให้หน่วยงานและฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบ โดยเทศบาลได้ทำการศึกษาข้อมูลและสร้างการตัดสินใจร่วมกันในการดำเนินงาน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อตัดสินใจร่วมกัน การจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) การคัดเลือกประเด็นการเรียนการสอน ซึ่งการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุจะมีการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านกิจกรรม ด้านอาหาร ด้านการศึกษานอกสถานที่ การสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และร่วมตัดสินใจในรูปแบบของการประเมินผลการดำเนินโครงการ

4) **การเสียดุลกำลังแรง กำลังทรัพย์** งบประมาณหลักที่นำมาใช้ในการดำเนินงานภายในโรงเรียนเป็นงบประมาณขององค์กรส่วนท้องถิ่น ซึ่งบางครั้งพบว่างบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอผู้บริหารท้องถิ่นจึงมีบทบาทในการจัดหางบประมาณเข้ามาสนับสนุนเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของโครงการดำเนินต่อไปได้ นอกจากนั้นพบว่าวิทยากรผู้สอนและตัวผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเสียดุล

ทรัพยากรส่วนตัวเพื่อนำมาสนับสนุนช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรม รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นผู้เรียนที่มีความรู้ ความสามารถ หรือทักษะพิเศษได้มีเสียสละเป็นวิทยากรโดยไม่ขอรับค่าตอบแทนวิทยากร

5) การร่วมบริหารจัดการ ร่วมปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุมีการแบ่งหน้าที่ให้ทุกฝ่ายมีหน้าที่ร่วมบริหารจัดการร่วมปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผล และรับประโยชน์ร่วมกัน คือ 1) กลุ่มผู้บริหาร มีหน้าที่ประชุมวางแผนงาน ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้นของการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นไปตลอดจนถึงสิ้นสุดโครงการ ซึ่งแสดงถึงการเป็นผู้นำที่มีศักยภาพและสามารถเป็นพื้นที่ที่กลายเป็นต้นแบบของการบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพ 2) กลุ่มภาคีเครือข่ายที่เข้าร่วมในโรงเรียนผู้สูงอายุ มีหน้าที่ร่วมบริหารจัดการหลักสูตรเสนอแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม เป็นวิทยากรผู้สอน ประเมินผลการเรียนการสอนทุกครั้งที่มีรวมกิจกรรม โดยที่สามารถใช้เป็นสถานที่ฝึกงานของนักศึกษา การวิจัย การบริการวิชาการ ที่มีการบูรณาการพันธกิจของหน่วยงานตนเองให้บรรลุตามตัวชี้วัดและเป้าหมายได้ และ 3) กลุ่มนักเรียนผู้สูงอายุ มีหน้าที่ปฏิบัติงานตามแผนที่ทางผู้บริหารวางไว้ และร่วมบริหารจัดการนักเรียนผู้สูงอายุด้วยกันเองระหว่างทำกิจกรรม ร่วมประเมินผลทุกครั้งที่มีรวมกิจกรรมเพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไข โดยมีหัวหน้าห้อง รองหัวหน้าห้อง ประธานสี แบ่งหน้าที่ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งทำให้สามารถเกิดการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติ ทักษะคิด ในการนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งกลุ่มบุคคลทั้งสามกลุ่มจะมีหน้าที่ในการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุแตกต่างกันตามหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายหรือตามที่ตนมีความถนัด มีการปฏิบัติร่วมกันด้วยความมุ่งมั่นใส่ใจในกระบวนการดำเนินงาน มีการประเมินและติดตามผล ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง สร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชน ซึ่งทุกฝ่ายต่างได้รับประโยชน์จากการทำงานร่วมกันกล่าวคือ ผู้สูงอายุได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หน่วยงานได้ปฏิบัติหน้าที่ตามภารกิจที่กำหนดไว้

ดังนั้นระบบการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลาชุมพล จึงเป็นระบบที่เน้นมีส่วนร่วมในการดำเนินการของภาคีเครือข่าย ในการกำหนดปัญหาาร่วมกันซึ่งเป็นการมองเห็นถึงประเด็นปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุในชุมชน การร่วมบริหารจัดการ การร่วมวางแผนและร่วมกันตัดสินใจ มีการเสียสละ ติดตาม ประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการร่วมกัน ภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน ดังบทสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูล

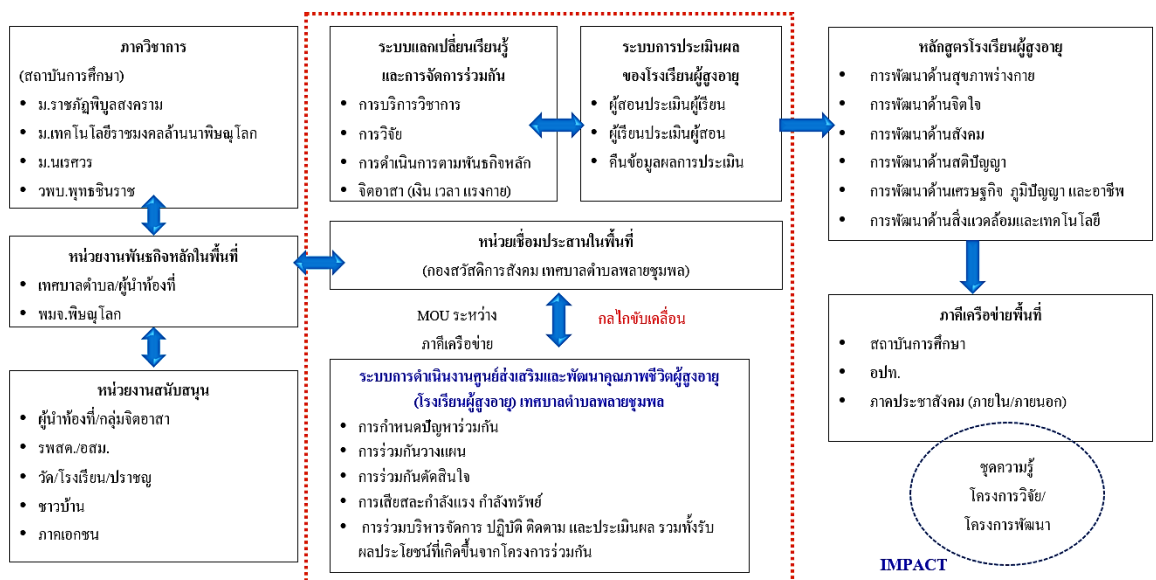
“...ผู้สูงอายุมีความสุขได้จากรอยยิ้ม ใบหน้า และเสียงหัวเราะ และ ผู้สูงอายุมีความภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามาศึกษาดูงาน โรงเรียนผู้สูงอายุพลาชุมพล...”

วัฒนา (นามสมมติ, 2562)

“...กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ผลักดันให้มีจำนวนผู้สูงอายุสนใจเข้าร่วมโครงการและมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ร่วมถึงมีการศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่าง ๆ และได้รับการสนับสนุนให้เกิดความสำเร็จโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนโดยเฉพาะสถาบันการศึกษาในพื้นที่...”

ครูแอนน้อย (นามสมมติ, 2562)

กลไกสำคัญของการดำเนินการ โครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายนี้ คือ การร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน (MOU) ของหน่วยงานที่เป็นภาคีเครือข่าย และกองสวัสดิการ เทศบาลตำบลพลายชุมพลที่เป็นหน่วยเชื่อมประสานระหว่างหน่วยภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ที่สามารถขับเคลื่อนงานให้สามารถดำเนินการบรรลุตามแผนงานที่กำหนดไว้และเป็นต้นแบบที่มีการบริหารจัดการที่ดีเกี่ยวกับโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับประเทศ ซึ่งสามารถสรุประบบและกลไกการดำเนินงาน โครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล ได้ดังรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 ระบบและกลไกการดำเนินงานโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล

อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษเกี่ยวกับระบบและกลไกการดำเนินงานศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โดยจำแนกเป็นประเด็นดังนี้

1. ระบบการบริหารจัดการโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล การทำงานร่วมกันโดยมีผู้นำและภาคีเครือข่ายเป็นกระบวนการทำงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ Sergioanni, T.J. (1998) กล่าวว่าไว้ว่าโรงเรียนควรเป็นชุมชนที่เชื่อมต่อกันด้วยค่านิยม แนวคิด และความผูกพันร่วมกันของทุกคนที่เป็นสมาชิก มีการสร้างบรรยากาศที่แสดงออกถึงความห่วงใยเป็นกัลยาณมิตรกัน ยึดถือเรื่องคุณงามความดีเป็นหลักการสำคัญ ช่วยกันดูแลสวัสดิภาพ มีการเรียนรู้ เชิงวิชาการหรือมีวิทยสัมพันธ์ต่อกัน โดยใช้ปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร ซึ่งพบว่าระบบการบริหารจัดการ โครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล เริ่มจากการวางแผนศึกษาบริบทพื้นที่เพื่อหา กลุ่มเป้าหมายและกลุ่มคนทำงานซึ่งได้แก่ ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลพลายชุมพล และเจ้าหน้าที่ในเทศบาล มีการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุได้แก่ พระราชบัญญัติกระจายอำนาจปี พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. 2546 และฉบับที่ 2 ปีพ.ศ.2553 โดยมีการจัดหาภาคีเครือข่ายทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกพื้นที่ อาทิเช่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่ช่วยระดมความคิดและวางแผนหาแนวทางการดำเนินงานให้โรงเรียนบรรลุตามเป้าหมาย รวมทั้งจัดหางบประมาณ ซึ่งทางพื้นที่ตำบลได้รับสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ และมีการจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เทศบาลตำบลพลายชุมพล ซึ่งสอดคล้องกับสิริวัลลี พุกญาอุดมชัย และสวรรยาธรรมอภิพล (2560) พบว่าการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลคอนแฝกเป็นไปตาม POSDCoRB ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน โดยเริ่มจาก 1) การวางแผนกิจกรรมโดยจัดประชุมคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุเป็นประจำทุกเดือน 2) การจัดหน่วยงานโดยกำหนดโครงสร้างหน่วยงานและการกำหนดหน้าที่อย่างได้แก่ รพ.สต.คอนแฝก อบต.คอนแฝก อาสาสมัคร ชมรมผู้สูงอายุ ฝ่ายปกครอง และตำรวจชุมชน 3) การจัดบุคลากรตามจำนวนที่เหมาะสม 4) การอำนวยการโดยการสั่งการและประสานงานไปยังฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้สำเร็จลุล่วง 5) การประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอก 6) การรายงานผลการปฏิบัติงานทางวาจาเป็นประจำทุกเดือนและ 7) การสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรบริหารส่วนตำบลบ้านแฝก สอดคล้องกับภูมิศักดิ์ สนามชัยกุล (2557) พบว่าโรงเรียนสร้างสุข (ผู้สูงวัย) มีโครงสร้างการบริหารจัดการโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการจำนวนมาก ประกอบด้วยคณะ

กรรมการบริหารมี 7 ฝ่าย คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน ในการบริหารงานทั้ง 4 งานนั้น มีหน่วยงานภายในของเทศบาลตำบลเขาพระงามรับผิดชอบอย่างชัดเจน อาทิ กองสวัสดิการสังคม กองสาธารณสุข กองการศึกษา เป็นต้น ทำให้การบริหารงานโรงเรียนมีความ เข้มแข็ง และมีการพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และวรมน เหลืองสังวาล และ สวรรยา ธรรมอภิพล (2562) ศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำตาม POSDCoRB เช่นกัน การสนับสนุนจากสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข สำนักงานเขตสุขภาพที่ 5 และองค์การบริหารส่วนตำบลบางระกำ พบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลบางระกำ คือ 1) งบประมาณไม่เพียงพอ 2) จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอในอนาคตที่ต้องดำเนินกิจกรรมเพิ่มเติม แต่อย่างไรก็ตามจากการลงพื้นที่วิจัย จะเห็นได้ว่าโรงเรียนผู้สูงวัยพลายชุมพล มีระบบการทำงานที่แตกต่างไปจากแห่งอื่น คือ การมีภาคีเครือข่ายที่เป็นภาคการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในพื้นที่ที่มีการทำงานร่วมกันอย่างจริงจัง มีการค้นหาปัญหาและมีการร่วมกันวางแผนการดำเนินงานและกิจกรรมต่างๆ ภายในการจัดการเรียนการสอนเพื่อจัดทำหลักสูตรไม่ให้เกิดการซ้ำซ้อนกันในแต่ละปีการศึกษา มีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ทุ่มเท เสียสละ และมุ่งมั่นที่จะสร้างสรรค์กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจึงทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในรูปแบบคณะกรรมการ หรือการมีตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านและการให้ความสำคัญกับการสร้างภาคีเครือข่ายกับหน่วยงาน องค์กรภายนอก เพื่อประสานพลังในการทำงานร่วมกันโดยการมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งมีการเรียนรู้และพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและได้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ท้องถิ่น ให้การสนับสนุนและเป็นผู้ผลักดันให้มีการขับเคลื่อนงานของโรงเรียนผู้สูงอายุเกิดขึ้นได้และดำเนินงานอย่างราบรื่น

2. กลไกการมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล

การมีส่วนร่วมในโครงการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลายชุมพล ของผู้นำชุมชนในพื้นที่วิจัยได้รับการความร่วมมือ การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ในการกำหนดปัญหาร่วมกันโดยมีนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม ผู้นำชุมชนและกลุ่มภาคีเครือข่ายที่ร่วมกันในการกำหนดปัญหา และค้นหาปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุในชุมชน ร่วมกันวางแผน และตัดสินใจโดยมีประธานโครงการ คณะกรรมการและตัวแทนผู้สูงอายุ เสียสละกำลัง ทุนทรัพย์ และเวลา โดยงบประมาณหลักที่ใช้ในโรงเรียนเป็นงบประมาณสนับสนุนโครงการขององค์กรส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลตำบลพลายชุมพล นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและ

ประชาชนที่มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคเป็นจำนวนเงินและสิ่งของ อาทิ ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมผู้พิการ กลุ่มสตรี ปตท.พลาซามูลนิธิ บริษัทเจริญสิทธิ์ก่อสร้าง โตโยต้าพรีเมียม วัด กลุ่มผู้มีจิตศรัทธา เป็นต้น ซึ่งจะใช้ในการสนับสนุนกิจกรรม อุปกรณ์การเรียน อาหารว่างและเครื่องดื่ม และร่วมกันปฏิบัติ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานโดยมีผู้อำนวยการ กองสวัสดิการ ผู้นำชุมชน กลุ่มภาคีเครือข่ายและตัวแทนผู้สูงอายุร่วมกัน ประเมินผล โดยได้รับการสนับสนุนขับเคลื่อนโครงการจากนายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการกองสวัสดิการ สังคม ผู้นำชุมชน ภาคีเครือข่าย ผู้สูงอายุและกลุ่มจิตอาสา โดยมีภาครัฐและภาควิชาการจาก สถาบันการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชนอาสาสมัครต่าง ๆ ในพื้นที่อย่างมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนการดำเนิน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างบูรณาการ ดำเนินการร่วมกันวิเคราะห์ จัดหารูปแบบกิจกรรมตลอดจน พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง จนพัฒนามาเป็นหลักสูตร “ชะลอชราพัฒนาชีวิต” ผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้การบริหารงานโดยคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุ (โรงเรียนผู้สูงอายุ) เทศบาลตำบลพลาซามูลนิธิ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งสอดคล้องกับ ข้อเสนอแนะนโยบายของมูลนิธิ เกิดประสพ และจันทิมา นวมะวัฒน์ (2565) ที่ให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนากลไกการขับเคลื่อนงานรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลว่าจำเป็นต้องมีการหนุนเสริมหรือการมีส่วนร่วมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาลหรือ อบต.) ภาควิชาการ และแกนนำภาคประชาชน ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ย่อมจะส่งผลให้ประชาชนในชุมชนมีพลังความสามารถในการดูแลตนเอง ลดช่องว่างระหว่างพื้นที่ ก่อให้เกิดแนวคิดหรือบริการต่าง ๆ ที่ตอบสนองต่อความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม ตามลำดับความสำคัญ สอดคล้องกับวิชาภา กุญจินดา และคณะ (2562) ศึกษาเรื่อง ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีผู้ปฏิบัติงาน ที่เพียงพอ มีความรู้ความสามารถกับการปฏิบัติงาน มีเครื่องมืออุปกรณ์และสถานที่เพียงพอมีงบประมาณเพียงพอในการปฏิบัติ ในการพัฒนาความรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในการจัดการขยะ มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีและแผนงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รูปแบบของระบบและกลไกเป็นการแสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการทำงานในการขับเคลื่อนโรงเรียนผู้สูงอายุ ผลจากการเรียนรู้สามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชนให้ดีขึ้นได้ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและสนับสนุน เพื่อเป็นแรงผลักดันในการเผยแพร่การเรียนการสอนต่าง ๆ ในโรงเรียนผู้สูงอายุเพื่อเป็นต้นแบบโรงเรียนผู้สูงอายุในระดับจังหวัดหรือระดับประเทศ

2. ในพื้นที่ที่มีการทำงานร่วมกันระหว่างท้องถิ่น ท้องถิ่น ควรนำปัจจัยของความสำเร็จที่พบในเรื่องการมีที่เป็นปัจจัยหรือกลไกที่ทำให้ประสบความสำเร็จ คือ ผู้นำที่ดี มีเครือข่ายการทำงานที่เข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนสามารถนำไปแนวทางในการผลักดันและพัฒนาให้โรงเรียนผู้สูงอายุประสบความสำเร็จได้ในพื้นที่อื่นได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเข้าสู่กิจกรรมในโรงเรียนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น
2. ควรศึกษาความยั่งยืนของหลักสูตรในการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่สามารถนำไปต่อยอดให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุที่สนใจจะศึกษาให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป
3. ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ในด้านการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2559). คู่มือการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2562, จาก

<http://www.dop.go.th/th/know/5/24>.

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). โรงเรียนผู้สูงอายุภาคเหนือ. สืบค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2560, จาก:

<http://www.dop.go.th/th>.

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. (2540). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารการศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

ทรงคุณ จันทกร. (2549). การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

ภูมิศักดิ์ สนามชัยกุล. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการ โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดู่ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2562, จาก <http://164.115.28.48/?page=result>.

ยุพาพร รูปงาม. (2545). สำนักการมีส่วนร่วมของข้าราชการงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม. คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.

วิสาชา ภูจินดา ศิริวิมล สายเวช วลัยนา วัฒนาเหมกร และ สิริสุดา หนูทิมทอง. (2562). แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะชุมชน โดยความร่วมมือของผู้สูงอายุในพื้นที่ชนบทภาคกลางของประเทศไทย, คลังข้อมูลและความรู้ระบบสุขภาพ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2562, จาก <https://kb.hsri.or.th>.

- วรมน เหลืองสังวาล และ สวรรยา ธรรมอภิพล. (2562). แนวทางการดำเนินงานที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบางระกำ อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. สืบค้นเมื่อ 22 เมษายน 2562, จาก <http://www.mis.ms.su.ac.th/MISMS01/com>.
- สิริวัลลี พฤษภาอุคมชัย และ สวรรยา ธรรมอภิพล. (2560). ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุตำบลคอนแฝก จังหวัดนครปฐม. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 10(1), 1439.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2561). *เรียนรู้และเข้าใจวันสูงอายุ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บริษัทขียนยงการพิมพ์จำกัด.
- อภิสิทธิ์ ธรรมวิมุตติ และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2560). การดำรงอัตลักษณ์ไทยทรงดำ : ภาคปฏิบัติการทางวาทกรรมสู่การสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนหมู่บ้านห้วยเขย่ง. วารสาร *Veridian E-Journal*, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย, 10(1), 1552-1571.
- Cropley, A. J. (1977). *Lifelong education and the training of teachers: Developing a Curriculum for teacher education on the basis of the principles of lifelong Education*. Oxford: Pergamon Press.
- Peterson, R. (1979). *Lifelong learning in America*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Sergiovanni, T.J. (1998). Leadership as pedagogy, capital development and school effectiveness. *International Journal of Leadership in Education*, 1(1), 37-46.
